

การดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓
๒. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.๒๕๔๖
๓. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐
๔. ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ.๒๕๕๔

คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ หมายความว่า คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๔)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า

๑. การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือ
๒. กระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือ
๓. การบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ **แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท** (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๓)

บุคคลในครอบครัว หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๓)

ประเภทคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ มี ๒ ประเภท ได้แก่

๑. คดีร้องขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
๒. คดีร้องขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

การปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบ เช่น

๑. การกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจเด็ก
๒. การหน่วงเหนี่ยวกักขังเด็ก
๓. การนำเด็กไปเร่ขาย
๔. การทอดทิ้งเด็กให้อดอยากหิวโหย
๕. การบังคับ ชูเชื้อญ ชักจูง ส่งเสริม ให้เด็กกระทำความผิด
๖. การบังคับ ชูเชื้อญ ชักจูง ส่งเสริม ให้เด็กเป็นขอทาน

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

๑. ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผู้ถูกระทำมีความรุนแรงมีถิ่นที่อยู่ หรือมีภูมิลำเนา หรือ
๒. ศาลที่มูลเหตุเกิดขึ้น

ผู้มีสิทธิร้องต่อศาล ได้แก่

คดีที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

๑. บุคคลในครอบครัวซึ่งถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
๒. ผู้กระทำการแทนในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะร้องขอได้เอง ซึ่งได้แก่ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกระทำ

คดีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

๑. เด็กหรือผู้ปกครองของเด็ก

ผู้ปกครอง หมายความว่า บิดามารดา ผู้อนุบาล ผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้ปกครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้หมายความรวมถึงพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง ผู้ปกครองสวัสดิภาพ นายจ้าง ตลอดจนบุคคลอื่นซึ่งรับเด็กไว้ในความอุปการะเลี้ยงดูหรือซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย

๒. ผู้กระทำการแทน ซึ่งได้แก่ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของเด็ก

วิธีการยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาล *

๑. ยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือต่อศาล (ตามแบบพิมพ์ คส.๑)

๒. แกล้งด้วยวาจา (เพื่อให้ศาลบันทึกไว้ตามแบบพิมพ์ คส. ๒)

๓. ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองในเหตุฉุกเฉินรวมไปคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพได้ หรือจะยื่นในเวลาใดๆ ระหว่างไต่สวนก็ได้ (ตามแบบพิมพ์ คส.๓)

(ผู้ร้องจะยื่นบัญชีระบุนยานพร้อมกับยื่นคำร้องขอ หรือจะแกล้งให้ศาลบันทึกว่าจะสืบพยานหลักฐานใดบ้างก็ได้)

* รายละเอียดวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพและแบบฟอร์มคำร้อง ปรากฏตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ.๒๕๕๔

การออกคำสั่ง การยกเลิกคำสั่ง หรือการเปลี่ยนแปลงคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

การออกคำสั่ง การยกเลิกคำสั่งหรือการเปลี่ยนแปลงคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพในเหตุฉุกเฉิน ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ และมาตรา ๒๖๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การส่งหมายเรียก สำเนาคำร้องขอ และวันนัดไต่สวน

การส่งหมายเรียก สำเนาคำร้องขอ และวันนัดไต่สวน ให้ศาลส่งหมายเรียกและสำเนาคำร้องขอ พร้อมทั้งแจ้งวันนัดไต่สวนให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยมิชักช้า ทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับด่วนพิเศษหรือโดยเจ้าพนักงานศาล หรือศาลจะกำหนดให้ส่งโดยวิธีอื่นก็ได้ (โดยให้นำข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการส่งคำคู่ความ และเอกสารทางคดี

พ.ศ. ๒๕๔๕ มาใช้บังคับกับการส่งคำคู่ความและเอกสารในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ / ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ส่งโดยวิธีปิดหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๗๙ หากมีเหตุจำเป็นต้องไต่สวนโดยมิชักช้าเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ร้องหรือบุคคลในครอบครัว ศาลอาจมีคำสั่งย่นระยะเวลาเพื่อให้การส่งหมายเรียกและสำเนาคำร้องขอมีผลก่อนกำหนดเวลาสืบหาวันได้ล่วงหน้าไปแล้วก็ได้)

การยื่นคำให้การและบัญชีระบุนยาน

การยื่นคำให้การและบัญชีระบุนยาน ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หรือมาแถลงด้วยวาจาเพื่อให้ศาลจดบันทึกไว้ก็ได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะยื่นบัญชีระบุนยานพร้อมกับการยื่นคำให้การ หรือจะแถลงให้ศาลบันทึกว่าจะสืบพยานหลักฐานใดบ้างก็ได้

การไต่สวน

การไต่สวนให้ศาลไต่สวนพยานหลักฐานตามที่ผู้ร้องและผู้ถูกกล่าวหาได้อ้างไว้ รวมถึงพยานหลักฐานอื่นที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแก่คดี โดยมิต้องถือเคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความหากผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำเนาคำร้องแล้ว ไม่ยื่นคำให้การ ไม่ยื่นบัญชีระบุนยาน หรือจงใจไม่มาศาลในวันไต่สวน ให้ศาลไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องและพยานหลักฐานอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

ในระหว่างการไต่สวน ถ้าศาลเห็นว่าผู้ร้องไม่ควรเผชิญหน้ากับผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำด้วยความรุนแรง ศาลจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวออกนอกห้องพิจารณา หรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อลดการเผชิญหน้าก็ได้

การไต่สวนให้กระทำเป็นการลับ เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือที่ศาลอนุญาตเท่านั้น จึงจะมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีในการไต่สวนพยานบุคคล ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล แล้วจึงให้ผู้ร้อง ผู้ถูกกล่าวหาถามพยานเพิ่มเติม โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ถามก่อน

คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

หากข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนฟังได้ตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้างและมีพฤติการณ์อันน่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของผู้เสียหาย และคำขอให้ศาลสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพอยู่ภายใต้วิธีการและมาตรการที่กฎหมายกำหนด ก็ให้ศาลสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตามคำร้องขอหรือตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้มีกำหนดเวลาไม่เกิน ๖ เดือน *

กรณีขอให้มีการคุ้มครองเด็กที่มีการปฏิบัติโดยมิชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ปกครองต้องปฏิบัติ หรือห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กด้วยก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ารับการอบรมหรือบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูตามระยะเวลาที่กำหนดคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเมื่อมีการปฏิบัติครบถ้วนแล้ว ก็เป็นอันสิ้นสุด และก่อนมีการปฏิบัติครบถ้วน ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติได้

* ตามมาตรา ๑๗๔ บัญญัติให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมีเมา เข้าใกล้ที่อยู่หรือที่ทำงานของผู้ร้อง ใช้หรือครอบครองทรัพย์สินหรือกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว ภายในระยะเวลาไม่เกิน ๖ เดือน และศาลอาจให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับการปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือสถานพยาบาล หรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนดได้ และให้คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเป็นที่สิ้นสุด แต่ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขคำสั่งเดิมได้

และตามมาตรา ๑๗๕ บัญญัติให้เมื่อศาลเห็นว่าผู้ร้องมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว และจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและบำบัดรักษา ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้ารับการปรึกษาแนะนำหรือเข้ารับการอบรมหรือฟื้นฟูได้ภายในเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แต่ละกรณีว่าศาลจะกำหนดระยะเวลาอย่างน้อยเพียงใด

การแจ้งและการบังคับตามคำสั่งคุ้มครองสิทธิ

ตามมาตรา ๑๗๖ บัญญัติให้ศาลแจ้งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไปยังเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ผู้ถูกกล่าวหา มีถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาในเขตอำนาจเพื่อทราบ

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหา มาซึ่งจนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งแต่ไม่เกินกว่าหนึ่งเดือน ถ้าผู้ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติในระหว่างการปล่อยชั่วคราวก็ได้

มาตรา ๑๗๗ บัญญัติให้เมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพครบถ้วนแล้ว คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเป็นอันสิ้นสุด ก่อนครบระยะเวลาตามเงื่อนไขหรือคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุ้มครองสวัสดิภาพได้

มาตรา ๑๗๘ บัญญัติให้ในระหว่างมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพศาลจะกำหนดให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายตามที่เหมาะสมสมควรได้ ในกรณีไม่มีการจดทะเบียนสมรสให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะให้แก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกในครอบครัว*

* (เมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือให้จ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามมาตรา ๑๗๘ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ หรือกรณีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิม ให้ศาลออกหมายแจ้งคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยมิชักช้าตาม**แบบพิมพ์ คส.๔ และ คส.๕**

ในการส่งหมายแจ้งคำสั่ง ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง หากไม่พบผู้ถูกกล่าวหาให้ใช้วิธีปิดหมายหรือศาลอาจให้ส่งโดยวิธีอื่นก็ได้ ทั้งนี้ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาทราบคำสั่งศาลทันที

ให้แจ้งคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ไปยังเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ผู้ถูกกล่าวหาพำนักอยู่หรือภูมิลำเนาในเขตอำนาจเพื่อทราบตาม**แบบพิมพ์ คส.๖**

ในกรณีศาลมีคำสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หรือเจ้าพนักงานอื่นติดตามกำกับให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งศาลและกำหนดระยะเวลารายงานให้ศาลทราบ ให้ศาลมีหนังสือแจ้งคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวทราบโดย**ใช้แบบพิมพ์ คส.๗**)

ข้อสังเกต

๑. คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไม่ใช่โทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๘ การออกหมายจับกรณีผู้ถูกกล่าวหาซึ่งจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันควรตามมาตรา ๑๗๖ วรรคสอง จึงไม่มีอายุความ เนื่องจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลยังมีต่อเนื่องตลอดเวลา จึงไม่มีจุดเริ่มต้นนับเรื่องอายุความ

๒. ตามมาตรา ๑๗๘ ศาลมีอำนาจวินิจฉัยทั้งผู้ร้องและฝ่ายผู้ถูกร้องให้เป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ แม้ในกรณีที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ศาลก็มีอำนาจให้ความคุ้มครองโดยกำหนดให้จ่ายเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นได้ โดยจ่ายให้แก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกในครอบครัวคนใดก็ได้

๓. คำว่าสมาชิกในมาตรา ๑๗๘ หมายถึงบุคคลใดบ้าง มีขอบเขตกว้างมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆไป